

Kent Academic Repository

Maes, Hans R.V. (2022) *De onvoltooid verleden tijd van Richard Linklater*. Humbug: Onafhankelijk Filmmagazine, 8 . pp. 8-15.

Downloaded from

<https://kar.kent.ac.uk/97828/> The University of Kent's Academic Repository KAR

The version of record is available from

<https://www.humbugmag.be/post/magazine-worden-we-nooit-te-oud-voor-coming-of-age-films>

This document version

Author's Accepted Manuscript

DOI for this version

Licence for this version

UNSPECIFIED

Additional information

Versions of research works

Versions of Record

If this version is the version of record, it is the same as the published version available on the publisher's web site. Cite as the published version.

Author Accepted Manuscripts

If this document is identified as the Author Accepted Manuscript it is the version after peer review but before type setting, copy editing or publisher branding. Cite as Surname, Initial. (Year) 'Title of article'. To be published in **Title of Journal** , Volume and issue numbers [peer-reviewed accepted version]. Available at: DOI or URL (Accessed: date).

Enquiries

If you have questions about this document contact ResearchSupport@kent.ac.uk. Please include the URL of the record in KAR. If you believe that your, or a third party's rights have been compromised through this document please see our [Take Down policy](https://www.kent.ac.uk/guides/kar-the-kent-academic-repository#policies) (available from <https://www.kent.ac.uk/guides/kar-the-kent-academic-repository#policies>).

ARTIKEL

Boventitel: De onvoltooid verleden tijd van Richard Linklater

Titel: Nostalgie heeft zijn beste jaren gehad

Tekst: Hans Maes

Vroeger was het beter. Of toch niet? Coming of age-cineasten zoals Richard Linklater leven op gespannen voet met het verleden, dat in films als *Dazed and confused* en *Boyhood* zowel bitter en zoet proeft. Zitten zulke films vast in vervlogen tijden of nemen ze een omweg naar de toekomst?

Coming of age-films staan bijna altijd garant voor een bitterzoete kijkervaring. Het ligt voor de hand om dit in termen van nostalgie te duiden: zoete jeugdherinneringen die een bitter randje krijgen wanneer men beseft dat de jonge jaren onherroepelijk voorbijgaan. Zoals Ferris Bueller in de gelijknamige film opmerkt: 'Het leven gaat behoorlijk snel. Als je niet af en toe stopt en rondkijkt, kun je het missen.' Toch mag je coming of age-films niet over één kam scheren. Er zijn best wel interessante verschillen tussen bijvoorbeeld de coming of age-klassiekers van Richard Linklater en een film als *Ferris Bueller's day off* (1986), geschreven en geregisseerd door John Hughes.

Zo is de hoofdpersoon in Hughes' film de ultieme 'cool kid'. Ferris (Matthew Broderick) is populair bij iedereen – behalve de schooldirecteur, hij spijbelt zonder gevat te worden, gaat joyriden met een Ferrari en zet zelfs een hele stoet naar zijn hand met een spontaan gezongen nummer. Bijzonder avontuurlijk allemaal, maar ook te mooi om waar te zijn. En dat is net het gevaar bij nostalgie, en dus ook bij coming of age-films: dat het verleden geïdealiseerd wordt. Wanneer de jeugdijaren al te rooskleurig worden voorgesteld, dreigt het genre immers te vervallen in escapisme en nostalgische sentimentaliteit.

(Niet) koek en ei

Dit laatste is echter niet onvermijdelijk. In de betere films worden de jonge jaren niet noodzakelijk opgesmukt. Daar is Richard Linklaters *Dazed and Confused* (1993) een mooi voorbeeld van. Deze periodefilm speelt zich af in 1976 in Austin, Texas, tijdens de laatste schooldag van een paar 'juniors' en 'seniors'. Ook deze tieners beleven allerlei avonturen en avontuurtjes, maar Linklater maakt er een punt van te tonen hoe niet alles koek en ei is. Er is het onderlinge pestgedrag, er zijn de beklemmende regels van de school, de

verveling die vaak toeslaat, de enggeestige en autoritaire leraars, de onzekerheid en verwarring eigen aan de tienerjaren – vandaar ‘Dazed and Confused’ dus.

Uiteraard zijn er ook momenten van schoonheid en plezier – vriendschappen die gesmeed worden, liefdes die ontluiken, muzikale ontdekkingen, memorabele feestjes en diepgaande gesprekken. Maar het is geen ideaalplaatje. Randall ‘Pink’ Floyd, één van de hoofdpersonages, zegt het vlakaf: ‘Als ik ooit naar deze jaren verwijs als de beste van mijn leven, herinner me er dan aan zelfmoord te plegen.’

‘Pink’ leeft met de blik vooruit en smacht naar een toekomst buiten de schoolmuren, naar de ‘echte’ wereld. Voor Linklater zelf, die het verhaal van Pink vertelt, geldt echter het omgekeerde. Hij blikte in deze film uit de jaren 1990 terug op zijn jeugd in de jaren 1970 en je voelt zijn verlangen naar een tijd die voorbij is: een verleden waarin hij nog onbezonnen naar de toekomst kon verlangen.

Nostalgie, ja, maar geen escapisme. Het is een tijd waarin de ‘ups’ én de ‘downs’ intenser beleefd werden en de toekomst nog wijd open lag – zoals het fantastische slotbeeld van de film evoceert waarin Pink en zijn vrienden de horizon (en meer avonturen) tegemoet rijden. Net dat maakt de film zo ontroerend en bitterzoet.

Coming of age-koning

Meer nog dan John Hughes verdient Linklater de titel van koning van de coming of age-film. Want naast *Dazed and confused* leverde de Amerikaan nog een aantal andere filmklassiekers over opgroeien af. Zo is er het veelgeprezen *Boyhood* (2014) en het minder bekende *Me and Orson Welles* (2008), maar ook de onvergetelijke romance van *Before sunrise* (1995), *Everybody wants some!!* (2016) en het recente *Apollo 10 1/2* (2022). Stuk voor stuk parels van het genre. Ondanks de vele verschillen tussen deze films, zijn er ook opvallende gelijkenissen die mee helpen verklaren waarom ze zo’n nostalgisch gevoel oproepen.

Ten eerste maakt Linklater van het onherroepelijke verstrijken van de tijd een centraal thema. Niet alleen in de dialogen, maar ook vormelijk. Zo is elk van de verhalen expliciet en doelbewust begrensd in de tijd. *Me and Orson Welles* speelt zich af binnen de tijdspanne van één week, in *Everybody wants some!!* gaat het om één weekend, terwijl het verhaal van *Before sunrise* en *Dazed and confused* slechts één etmaal beslaat. *Boyhood* toont dan weer twaalf jaren uit het leven van Mason Evans Jr. die opgroeit van kind tot jongvolwassene. Door

het vernuftige opzet is de kijker zich ook hier bewust van de tikkende klok die de gebeurtenissen in de film (en elk mensenleven) begeleidt.

Alle coming of age-films van Linklater hebben bovendien eenzelfde slotakkoord. Het einde blijkt telkens het begin van een nieuw verhaal waarvan we niet weten hoe het zal eindigen. In *Dazed and confused* rijden Pink en zijn vrienden – zoals eerder vermeld – de horizon tegemoet, op weg naar zomerse avonturen. De vraag of hij zal terugkeren naar het baseballteam en een succesvolle carrière wordt opengelaten. In *Before sunrise* weten we niet of Céline en Jesse elkaar zullen terugzien en of ze al hun dromen en ambities zullen waarmaken. Het verhaal van *Boyhood* en *Everybody wants some!!* eindigt met de start van het academiejaar en het ontluiken van een nieuwe relatie. En ook in *Me and Orson Welles* evoceert de slotscène een nieuw begin en een nieuwe liefde.

Linklater roept zo telkens een nostalgisch verlangen op naar die tijd – tussen jeugd en volwassenheid – waarin het leven zich aandient vol spanning en avontuur omdat de toekomst nog onbestemd is. Dat verklaart het bitterzoete karakter en de aantrekkingskracht van zijn films. Maar het roept ook een interessante filosofische vraag op. Want waarom weemoedig terugkijken als je het goed hebt?

Als je slechte keuzes gemaakt hebt in het leven, is het natuurlijk begrijpelijk dat je terugverlangt naar de tijd voor die keuzes gemaakt werden. Maar wat als je uiteindelijk tevreden bent met het pad dat je gekozen hebt? Waarom zou je dan verlangen naar de tijd toen het niet helemaal duidelijk was of het goed zou komen? Toch gebeurt dat vaak. Er zijn genoeg mensen van middelbare leeftijd die *au fond* tevreden zijn met hun leven, maar die niet immuun zijn voor het nostalgische verlangen naar de tijd vóór hun leven in een beslissende plooi viel.

Hoe verklaar je dat? Het antwoord op deze simpele vraag blijkt allesbehalve eenvoudig. Dat bewijst Kieran Setiva in *Midlife: A Philosophical Guide*, een prachtig boek uit 2017 waarin de Amerikaanse filosoof de midlifecrisis onder de loep neemt. Hoofdstuk na hoofdstuk onderzoekt hij waarom het bijvoorbeeld erger is te weten welke kansen je precies gemist hebt dan vaagweg te weten dat je kansen zult missen, of waarom het hebben van keuzes waardevol op zich is – zelfs als de opties niet schitterend zijn – maar ook dat die waarde niet overschat mag worden. Het is één van de weinige boeken die echt licht werpt op de diepe nostalgie waarmee de midlifecrisis vaak gepaard gaat.

Geen reden tot nostalgie

Tot slot nog dit. Het bitterzoete karakter van coming of age-films heeft niet altijd met nostalgie te maken. Soms is zelfs het tegenovergestelde het geval. Een van de beste voorbeelden hiervan is *Moonlight* (2016) van Barry Jenkins. *Moonlight* is een film die in drie hoofdstukken de kinderjaren, de puberteit en het volwassen worden van 'Little' / 'Chiron' / 'Black' schetst. Hij groeit op in miserabele omstandigheden: schrijnende armoede, een moeder die aan drugs verslaafd is en zich prostitueert, een geaardheid die hij niet kan uiten, geweld dat voortdurend op de loer ligt, een mentor en vriend die vermoord wordt. Het is een jeugd die niet bepaald uitnodigt tot nostalgische mijmeringen – iets wat je wel vaker in coming of age-films ziet die niet-geprivilegieerde jongeren centraal stellen, zoals Céline Sciamma's *Bande des filles*.

Toch heeft ook *Moonlight* een bitterzoete kant die zich zeker in het ontroerende slot laat gelden. Maar terwijl een nostalgisch verlangen naar het verleden dikwijls leidt tot een zekere onvrede met heden, zien we in *Moonlight* het tegenovergestelde: vanuit een zekere vrede met het heden kan Black zich verzoenen met zijn verleden. Het bijtende van nostalgie – het besef dat de jeugdjaren voorbij zijn – is net wat zalvend werkt voor Black. De miserie ligt grotendeels achter hem.

Moonlight teert dus niet op de spanning tussen een zoet verleden en het bittere besef dat het voorbij is, maar veeleer op de spanning tussen een bitter verleden en het zoete besef dat dit Blacks toekomst niet hoeft te hypothekeren. Dit besef stelt hem in staat om zijn moeder te vergeven, zichzelf en zijn geaardheid te aanvaarden, en de zeldzame momenten van liefde en schoonheid die hij in de donkere dagen van zijn jeugd mocht ervaren te koesteren. Wanneer hij na enkele jaren een jeugdvriend terugziet, vraagt deze hem wie hij eigenlijk is. Zijn louterende antwoord: 'Ik ben mezelf man. Ik probeer niets of niemand anders te zijn.' In tegenstelling tot Linklater, die verlangt naar een verleden met een toekomst, stelt Black dus scherp op de toekomst om zijn verleden een plaats te geven.

STREAMERS

In *Dazed and Confused* blikt Linklater terug op een verleden waarin hij nog onbezonnen naar de toekomst kon verlangen.

Het einde in Linklaters film blijkt telkens het begin van een nieuw verhaal waarvan we niet weten hoe het zal eindigen.

Er zijn genoeg mensen die tevreden zijn met hun leven, maar die niet immuun zijn voor het nostalgische verlangen naar de tijd vóór hun leven in een beslissende plooi viel.

Het bijtende van nostalgie – het besef dat de jeugdjaren voorbij zijn – is net wat zalvend werkt voor Black in *Moonlight*. De miserie ligt grotendeels achter hem.